מיפק לא נפקי ת"ש זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תענית צבור ותשעה באב [א]קורין ג' ושאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ראשי חדשים וחולו של מועד קורין ד' שמע מינה אמר רב אשי והא אנן לא תנן הכי זה הכלל כל יום שיש בו מוסף ואינו יום טוב קורין ארבעה לאתויי מאי לאו לאתויי תענית ציבור ותשעה באב ולרב אשי מתניתין מני לא תנא קמא ולא רבי יוסי דתניא חל להיות בשני ובחמישי קורין ג' ומפטיר אחד בשלישי וברביעי קורא אחד ומפטיר אחד רבי יוסי אומר לעולם קורין ג' ומפטיר אחד ואלא קשיא זה הכלל לא לאתויי ראש חודש ומועד הא בהדיא קתני לה בראשי חדשים ומועד קורין ארבעה סימנא בעלמא יהיב דלא תימא יו"ט וחולו של מועד כי הדדי נינהו אלא נקוט האי כללא בידך כל דטפי ליה מילתא מחבריה טפי ליה גברא יתירא הלכך בר"ח ומועד דאיכא קרבן מוסף קורין ארבעה ביו"ט דאסור בעשיית מלאכה חמשה ביוה"כ דענוש כרת ששה שבת דאיכא איסור סקילה שבעה גופא רב איקלע לבבל בתענית צבור קם קרא בספרא פתח בריך התם ולא בריך נפול כולי עלמא אאנפייהו ורב לא נפל על אנפיה מ"ט רב לא נפיל על אפיה רצפה של אבנים היתה ותניא [1]ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה אי אתה משתחוה בארצכם אבל אתה משתחוה על אבנים של בית המקדש כדעולא דאמר עולא לא אסרה תורה אלא רצפה של אבנים בלבד אי הכי מאי איריא רב אפילו כולהו נמי קמיה דרב הואי וליזיל לגבי ציבורא ולינפול על אפיה לא בעי למיטרח ציבורא ואיבעית אימא רב פישוט ידים ורגלים הוה עביד וכדעולא דאמר עולא לא אסרה תורה אלא פישוט ידים ורגלים בלבד וליפול על אפיה ולא ליעביד פישוט ידים ורגלים לא משני ממנהגיה ואיבעית אימא אדם חשוב שאני כדרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא אם כן נענה כיהושע בן נון דכתיב [2]ויאמר ה' אל יהושע קום לך [וגו'] תנו רבנן קידה על אפים שנאמר [3]ותקד בת שבע אפים ארץ כריעה על ברכים וכן הוא אומר [4]מכרוע על ברכיו השתחואה זו פישוט ידים ורגלים שנאמר [5]הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה לוי אחוי קידה קמיה דרבי ואיטלע והא קא גרמא ליה והאמר רבי אלעזר לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה ואיטלע ומנו לוי הא והא גרמא ליה אמר רב חייא בר אבין חזינא להו לאביי

ורבא

מיפק לא נפקי. הלכך לפניה צריך גזירה משום הנכנסין כדאמרינן לעיל לאחריה לא צריך דלא חייש ליוצאין: **זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם.** כמה שהן מאחרין בבית הכנסת: **כגון תענית צבור.** רוב תענית צבור מותרין במלאכה חוץ משל גשמים האמצעיים והאחרונים: **ותשעה באב.** נמי מותר במלאכה אלא במקום שנהגו: **ראשי חדשים.** אין בו ביטול מלאכה כל כך שאין הנשים עושות מלאכה בהן והכי נמי אמרינן במס' ראש השנה (ד' כג.) גבי משואות משום ביטול מלאכה לעם שני ימים. ושמעתי מפי מורי הזקן ז"ל שניתנה להם מצוה זו בשביל שלא פירקו נזמיהן בעגל (תוספת. ואני מצאתי בפרק מ"ה דברייתא דרבי אליעזר שמעו הנשים ולא רצו ליתן נזמיהן לבעליהן אלא אמרו להן אתם רוצים לעשות פסל ומסכה שאין בו כח להציל ונתן הקב"ה שכרן של נשים בעולם הזה שיהו משמרות ראשי חדשים יותר מן האנשים ולעוה"ב הן עתידות להתחדש כמו ראשי חדשים שנאמר (ט) תתחדש כנשר נעורייכי ע"כ) ומקרא מסייעו דכתיב אשר נסתרת שם ביום המעשה (שמואל א כ) ומתרגם יונתן ביומא דחולא והתם נמי גבי ר"ח קאי דקאמר ליה מחר חודש וקרי ליה לערב ר"ח יום המעשה אלמא ראש חדש לאו יום המעשה הוא. ומועד נמי לאו ביטול מלאכה לעם שהרי באין לבית הכנסת יותר מימות החול לפי שאין עושין בו מלאכה אלא בדבר האבד: **ולרב אשי.** דאמר זה הכלל דמתני' לאתויי נמי תשעה באב דאית ביה מוסף תפלת עננו: **מתני' מני כו' חל להיות כו'.** גבי תשעה באב תניא לה בשמעתא בתרייתא דמס' תענית: **קורא אחד ומפטיר אחד.** הקורא הוא הוי המפטיר: **סימנא בעלמא.** הא דהדר נקיט ליה בזה הכלל סימנא יהיב לן כו': **כל דטפי מילתא מחבריה.** כל יום העודף דבר מחבירו: **לא אסרה תורה.** בפסוק זה אלא שלא יעשו רצפת אבנים כבהכ"נ דוגמת של מקדש: **לא בעי מטרח לצורא.** שאם ילך יעמדו מפניו: **פישוט ידים ורגלים.** כשהיה נופל על פניו ושאר הצבור לא היו עושין כן: **לא משני.** לא היה רוצה לשנות ממנהגו: **ואיבעית אימא.** לא היה רגיל ליפול על פניו (א) כלומר שהיה אדם חשוב ואינו נופל על פניו: **אא"כ נענה.** כלומר אא"כ בטוח במעשיו שהוא נענה בתפלתו: **למה זה אתה נופל על פניך.** אלמא אין לו לעשות: **קידה.** האמורה בכל מקום אינה אלא על אפים: **ארצה.** משמע כולו שטוח ארצה: **אחוי קידה.** נועץ גודליו ונשען עליהם ושוחה עד שנושק את הרצפה וזוקף ומתוך שאינו יכול להשען על גודליו ואין ידיו מסייעות אותו בזקיפתו וצריך להתאמץ במתניו ומתוך כך נגלע בבוקא דאטמא: **הטיח דברים כלפי מעלה.** במסכת תענית(ט) עלית למרום ואין אתה משגיח על בניך: **הא והא גרמא ליה.** לפי שהטיח נתקלקל בשעת הסכנה:

דמללי

ושאין בהן ביטול מלאכה כגון ראש חדש קורין ארבעה. וקשיא דהא בפרק אין דורשין בחגיגה (דף יח. ושם) אמרינן ראש חדש יוכיח שיש בו קרבן מוסף ומותר בעשיית מלאכה וי"ל דודאי מותר הוא בעשיית מלאכה לאנשים אבל נשים אסורות במלאכה לפי שלא פרקו נזמיהן במעשה העגל(י):

ולרב אשי מתני' מני לא תנא קמא ולא רבי יוסי דתניא כו' רבי יוסי אומר לעולם קורין שלשה ומפטיר אחד. וא"ת דלמא ר' יוסי היא והכי קאמר לעולם קורין שלשה והרביעי דהוי מפטיר אחד ולא בעי למימר אחד מן השלשה וי"ל דכי היכי דלת"ק ליכא למימר מפטיר אחד דהיינו רביעי דהא (ב)הוא ממעט בט' באב שהוא בשלישי וברביעי יותר משני וה' דעלמא וא"כ מסתמא לא יחמיר בט' באב שהוא בב' וה' לקרות רביעי ואינו מחמיר לקרות אלא להפטיר הכי נמי לר' יוסי הוי המפטיר אחד מן השלשה שקראו: **ואיבעית** אימא רב פישוט ידים ורגלים הוא דעבד כדעולא. וקשה וכי לא היה יודע (ג)דמצי לשנויי הכי וכי ס"ד מעיקרא שיהא אסור בלא פישוט ידים ורגלים וי"ל דמעיקרא אסר ליה מדרבנן בלא פישוט ידים ורגלים ובסוף קאמר ואיבעית אימא אין אסור מדרבנן ורב פישוט ידים ורגלים הוא דעביד דאסור מן התורה ומיהו קשה ללישנא קמא דאסור מדרבנן בלא פישוט ידים ורגלים יש לתמוה על בתי כנסיות שלנו שיש בהן רצפה היאך נופל שום צבור על פניו ונראה לי דמצלי אצלויי ובהכי שרי והכי נמי משמע בסמוך דמייתי הא דפרק אין עומדין דברכות (דף לד: ושם) דחזינן להו לאביי ורבא דמצלי אצלויי כן פירש רב האי גאון:

אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו. בירושלמי מפרש היכא שמתפלל בשביל הצבור אבל ביני לבין עצמו שפיר דמי:

קידה על אפים. לא מכח הקרא הוא מפיק לה דהא כתיב נמי (ישעיה מט) אפים ארץ ישתחוו לך אלא הכי גמיר ליה מרביה (ד)דגבי לשון קידה שייך אפים:

הני

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פי"ב מהלכות תפלה הלכה טו טור א"ח סי' תקנט וסי' תקעט:
לב ב מיי' שם (טור א"ח סימן תקנט):
לג ג מיי' פ"ו מהלכות ע"ז הלכה ו ופ"ה מהל' תפלה הלכה יד טוש"ע א"ח סי' קלא סעיף ח בהג"ה:
לד ד ה מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה יד ופ"ו מהלכות ע"ז הלכה ז:
לה ו מיי' פ"ה מהלכות תפלה הל' יד טוש"ע א"ח סימן קלא סעיף ח:
ז [מיי' שם הלכה יג]:

◆

תורה אור השלם

1. לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִם וּפֶסֶל וּמַצֵּבָה לֹא תָקִימוּ לָכֶם וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כו א
2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל יְהוֹשֻׁעַ קֻם לָךְ לָמָּה זֶּה אַתָּה נֹפֵל עַל פָּנֶיךָ: יהושע ז י
3. וַתִּקֹּד בַּת שֶׁבַע אַפַּיִם אֶרֶץ וַתִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ וַתֹּאמֶר יְחִי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעֹלָם: מלכים א א לא
4. וַיְהִי כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל אֶל יְיָ אֵת כָּל הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת קָם מִלִּפְנֵי מִזְבַּח יְיָ מִכְּרֹעַ עַל בִּרְכָּיו וְכַפָּיו פְּרֻשׂוֹת הַשָּׁמָיִם: מלכים א ח נד
5. וַיְסַפֵּר אֶל אָבִיו וְאֶל אֶחָיו וַיִּגְעַר בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתָּ הֲבוֹא נָבוֹא אֲנִי וְאִמְּךָ וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אָרְצָה: בראשית לז י

◆

רבינו חננאל

מתני' ביום טוב חמשה וביום הכפורים ששה כו'. ואסיקנא נקוט האי כללא בידך כל דטפי מילתא מחבריה טפי בה גברא יתירא. בראשי חדשים ובמועד דאיכא קרבן מוסף קורין ארבעה. ביום טוב דאסור בעשיית מלאכה חמשה. ביום הכפורים דענוש כרת ששה. בשבת דאיסור סקילה שבעה. גופא רב איקלע לתענית ציבור קם קרא בסיפרא במקום כהן דאפילו רמי ורבסי כהני חשיבי מיכף הוו כייפי ליה. ושמואל דהוא כהן לא הוה התם. פתח בריך, חתים לא בריך. נפול כולי עלמא אאפייהו ורב לא נפל, משום דרצפה של אבנים הוות קמיה. דתניא ואבן משכית לא תתנו בארצכם. פי' רצפה כדכתיב על רצפת בהט ושש ודר וסוחרת, וכדתנינן עמוד והפג על רצפה. וברצפה של אבני בית המקדש אתה משתחוה ולא ברצפה זולתי המקדש. ואקשינן אי הכי לכולי עלמא אסיר. ופרקינן קמיה דרב הואי. איבעית אימא פישוט ידים ורגלים הוה עביד רב, וכדעולא דאמר לא אסרה תורה [א]לא פישוט ידים ורגלים. איבעית אימא אמאי לא נפיל רב אאפיה, משום דר' אלעזר דאמר אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו בציבור אלא אם כן נענה כיהושע בן נון, שנאמר ויאמר ה' אל יהושע קום לך וגו'. ת"ר קידה על אפים, כריעה על ברכים, השתחויה פישוט ידים ורגלים. וכולהו מקראי. לוי אחוי קידה קמיה דרבי ונפל ואיטלע. והאי גרמא ליה והאמר ר' אלעזר לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה כו'. [אמר רב חייא בר אבין חזינא להו לאביי

מסורת הש"ס

א) תענית כט:, ב) [שבת קמז. וש"נ], ג) [שבת נא. וש"נ], ד) תענית יד:, ה) ברכות לד: שבועות טז:, ו) תענית כה. סוכה נג., ז) [ברכות לד: ע"ש], ח) [תהלים קג], ט) [דף כה.], י) [וע"ע תוס' חגיגה יח. ד"ה ר"ח ותוס' ר"ה כג. ד"ה משום ותוס' שבת כד. ד"ה או דלמא],

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואיבעית אימא וכו' על פניו כלל שהיה אדם: (ב) תוס' ד"ה ולרב אשי וכו' דהא הוה ממעט בט' באב כשהוא חל בשלישי וברביעי: (ג) ד"ה ואיבעית אימא וכו' לא היה יודע דבעי לשנויי: (ד) ד"ה קידה וכו' גמיר ליה מרביה ולא מייתי קרא אלא דגבי לשון קידה:

◆

מוסף רש"י

קורין שלשה ומפטיר אחד. מאותן שלשה אחרון מפטיר משום שאין מוסיפין בחול יותר מג' אנשים ולא בר"ח על ד', שאין לנו להוסיף אלא בשבת וביו"ט, ולפיכך קורין ג' דזמן ספר תורה הוא ולגלאי הכי הוו קרו שלשה, שהוא מתקנת עזרא לקרות בשני ובחמישי כהן ולוי וישראל (תענית כט:). **קורא אחד ומפטיר אחד.** אחד קורא יהא עצמו המפטיר (שם). **אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו.** לבזות עצמו בפני הצבור, שאם לא יענה יתרפוהו, כך שמעתי, אלא אם כן יודעין בו שהוא חשוב כיהושע שאמר לו הקב"ה קום לך למה זה אתה נופל על פניך (תענית יד:). **להשתחות לך ארצה.** לשון משתטח משמע (ברכות לד:) לשון שיטוח (שבועות טז:). **לוי אחוי קידה.** נועץ שני גודליו בארץ ושוחה ונושק את הרצפה (תענית כה.). **ואיטלע.** נעשה חיגר לפי שכשזוקף גופו מאליו ואינו נשען על ידיו בחוזקה לדחוף גופו למעלה נתלה כל אונס זקיפתו על מתניו (סוכה נג.). **יטיח.** יזרוק, לשון [בראשית כא] כמטחוי קשת (שם). **הטיח דברים.** במס' תענית (כה.) עלית וישבת לך במרום ואי אתה משגיח על בניך (סוכה שם). **הא והא גרמה ליה.** החטא גרם לו שנצלע בקידה (תענית כה.) נענש בחטאת דברים ונענש בשעת המורע כדאמרינן במסכת שבת (לב.) נפל תורא חדד לסכינא (סוכה נג.).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones

Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com